

Література:

1. Батанова Н.М. Конституційно-правова відповідальність як вид конституційно-правових відносин // Часопис Київського університету права. – 2009/2. – С. 60-65.
2. Погорілко В. Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України: Підручник / За заг. ред. В. Ф. Погорілка. – К.: Прецедент, 2009. – 344 с.
3. Наливайко Л.Р. Конституційно-правова відповідальність: питання теорії та практики: Автореф. дис... к.ю.н. – К., 2000. – С. 16.
4. Поняття і специфіка конституційно-правової відповідальності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://radnuk.info/pidrychnuku/konct-protsec/466-konst-prostes/7856-s-3>.
5. О. Ф. Фрицький Конституційне право України: підручник. – К.: Юрінком Інтер, 2002. – 536 с.
6. Конституційне право України : навч. посібник [для підгот. до іспиту за кредитно-модульною сист. навчання] / В. О. Боняк, В. А. Завгородній, А. В. Самотуга, Л. А. Філяніна. – Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2013. – 296 с.

ІДЕОЛОГІЧНІ ГАРАНТІЇ ПРАВА ОСОБИ НА ВИЩУ ОСВІТУ

Петрецька Н. І.

*доцент кафедри конституційного права та порівняльного правознавства
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

Духовні (ідеологічні) гарантії – це підвищення рівня загальної культури, культури спілкування, освіченість суспільства. Загальний рівень культури повинен відповідати інтелектуальному рівню особистості. Інтелект і культура розвиваються завдяки вищій освіті і є необхідною передумовою існування будь-якої цивілізації. Тому вони мають бути взаємопов'язаними як на рівні індивіда, так і на рівні суспільства. Незважаючи на нематеріальний характер духовних гарантії, вони здійснюються через систему обов'язків та відповідальності особистості. Наявність прав вимагає добросовісного виконання обов'язків. Завдання вищої освіти – це культурний розвиток особистості, виховання громадян у дусі любові та справедливості, поваги до самих себе та суспільства в цілому, зміна ментальності та поваги до честі і гідності кожної людини.

В умовах збідніння духовного життя суспільства, його криміналізації, нівелювання загальнолюдських цінностей, прагматизму мислення, озлобленості, низької культури спілкування, актуальною для вищої школи є проблема духовності, зокрема правова культура. Слушно з цього приводу зазначає Ю. Зубко, що розшарування українського суспільства та відсутність чіткої державної ідеології зумовили руйнування загальної системи цінностей та сприяли тому, що на сьогодні кожен прошарок суспільства має власні орієнтири належної поведінки. Правові приписи, які встановлені державними органами, але не мають підтримки у населення, не завжди розглядаються як пріоритети при визначенні моделі поведінки [2; с. 87].

Говорячи про духовні гарантії забезпечення прав і свобод студентів та інших учасників освітнього процесу, насамперед потрібно виходити із рівня їх правової культури. Правове виховання особистості в дусі справедливості, чесності, поваги переплітається з релігійними приписами. Незважаючи на те, що особливістю української дійсності є різноманіття релігійних вірувань, проте незмінними є загальнолюдські релігійні цінності «не вбий», «не кради», «не обмануй», «поважай» тощо. Релігія, навчання, виховання,

традиції роблять свій вагомий внесок у правову свідомість особистості та суспільства в цілому.

У процесі формування правової свідомості та правової культури суспільства потрібно все ж таки зосередити увагу на формуванні в кожній людині позитивно-правових знань і психологічних механізмів, що стосуються поваги до права у структурі правосвідомості, визначення (що потребує наукового поняття) теоретичної моделі та концепції формування правової культури особи. Тому в Україні повинна постійно зростати мотивація активного формування правової свідомості та правової культури всіх суб'єктів суспільних відносин, оскільки без них неможливо втілити в життя поставлену мету – збудувати громадянське суспільство. Правова культура громадян є основою, фундаментом нового суспільства в Україні. Адже громадяни є єдиним чинником, здатним утворювати державу і правопорядок, приводячи в дію Конституцію України і законодавство. Успішне вирішення цих завдань залежить від багатьох чинників, але здебільшого від рівня організації правової освіти і виховання населення країни [3; с. 10].

Література:

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. – К.: Офіційне видання Верховної Ради України, 1996. – 52 с.
2. Витрук Н. В. Правовой статус личности в СССР / Н. В. Витрук. – М.: Наука, 1985. – 210 с.
3. Вища освіта і Болонський процес: [навчальний посібник] / М. Ф. Дмитриченко, Б. І. Хорошун, О. М. Язвінська, В. Д. Данчук. — К.: Знання України, 2006. – 440 с.

АНАЛІЗ ОКРЕМИХ ПОВНОВАЖЕНЬ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ У ЗАКОНОДАВЧОМУ ПРОЦЕСІ

Погорєлова З. О.

*доцент кафедри теорії та історії держави і права
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

У світовій конституційно-правовій практиці у відповідності з нормами основних законів склалися різні форми участі глави держави у законодавчому процесі. До найважливіших повноважень президента належать функції пов'язані з формуванням та діяльністю парламенту (це і призначення виборів і скликання і розпуск парламенту), і ті, які безпосередньо стосуються законодавчого процесу (право законодавчої ініціативи, право вето, право промульгації законів).

Регулювання законодавчої діяльності Президента України здійснюється на сьогодні низкою законів і підзаконних нормативно-правових актів, але не можна не звернути увагу на недостатню урегульованість цього питання, а також «істотне відставання від стандартів, які діють у Європейському Союзі» [1, с. 5] у цій сфері. Аналіз тексту Конституції України дає підстави стверджувати про відсутність єдиного механізму системного регулювання законотворчої діяльності, тому що положення щодо цієї діяльності містяться в її різних розділах з неоднаковими ступенем деталізації та обсягом. Не можна не погодитись з Богачевою О. з приводу того, що найсуттєвішою проблемою нормативно-правового забезпечення законотворчої діяльності загального характеру є значний обсяг та розгалуженість нормативно-правового поля у цій сфері [2, с. 16]. Заслужовує на увагу пропозиція українського вченого В. Головатенка, який пропонує розробити концепцію

систематизації нормотворчої діяльності Президента України, що повинна бути спрямована на зупинення негативних тенденцій у нормотворчій діяльності глави держави. Ці тенденції, на його думку, пов'язані з тим, «що в регулюванні деяких галузей суспільних відносин спостерігається суперечливість між правовими актами Президента України та нормативно-правовими актами інших органів державної влади, диспропорції у співвідношенні між законами та актами президентської нормотворчості, відсутність у цих актах дієвих механізмів їх реалізації» [3, с. 17].

Для регулювання законодавчої діяльності в цілому і діяльності Президента України включно автор вважає, що потрібно прийняти закон, який би визначив особливу законодавчу процедуру, що характерна для законодавчого органу, для ухвалення законодавчих актів, який визначить специфічні гарантії конституційності законів. Цей акт міг би бути великим збірником законів типу кодексу, який би мав загальну частину, де було б визначено поняття нормативного акту і його видів, правовий статус, в особливій частині були би викладені положення, що стосуються процедури прийняття нормативних актів, критеріїв, яким повинен він відповідати, гарантій того чи іншого типу нормативних актів. Прихильність до прийняття такого акту простежується і у працях Скрипнюк О.В., Федоренко В.Л., Хрислової Г.О., Томкіна О.О., Прищепа О.І., Цельєва О.В. Легіна Л.М., Косович В. Слід зазначити, що науковці в більшості схиляються до необхідності прийняття такого акта, хоча існує і позиція про неприйнятність будь-якого закону «про систему нормативно-правових актів», яку висловлюють у колективній роботі і А. Мірошніченко та Ю. Попов, її розділяє і О. Ющик.

Окрім врегулювання питання нормотворчості глави держави в законі про нормативно-правові акти, в науковому середовищі тривають дискусії про доцільність прийняття закону «Про Президента України». Крусян А. Р. вважає, що цей закон повинен розкрити статус Президента України [4, с. 12]; Шатіло В. – визначити правовий статус консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів і служб при Президентові України [5, с. 68]; російським вчений Скуратов Д. Ю. – що визначить коло питань, що належать до його нормотворчої компетенції, а також закріпить положення про те, що нормативні акти глави держави, видані з питань компетенції парламенту, не діють і не підлягають застосуванню до їх затвердження парламентом [6, с. 101]; Скомороха Т. В. пропонує визначити види актів Президента України, порядок їх підготовки і прийняття, юридичні критерії розмежування указу і розпорядження, порядок надання главою держави доручень, а також порядок оприлюднення контрасигнованих актів Президента України [7, с. 9]. Слід відмітити, що законопроекти «Про Президента України» розглядалися і навіть один був прийнятий парламентом у другому читанні [8], але законом не став. Свого часу Парламентська ассамблея Ради Європи наполягала у резолюції «Про виконання обов'язків та зобов'язань Україною» на прийнятті закону «Про Президента України» [9]. Зокрема, в матеріалах цього документа міститься висновок про те, що ціла низка положень Конституції України посилаються на певні закони, які мають розвивати її норми, серед них і закон про Президента України. Ми розділяємо думку Яна Берназюка про нецільність прийняття закону «Про Президента України», що полягає у тому, що сама ідея такого закону суперечить духу і букві Конституції України, оскільки статус та функції Президента України визначені Конституцією України, а спроба уточнити їх положеннями закону (актом Верховної Ради України) знижує статус глави держави [10].

Як глава держави Президент України наділений рядом повноважень, що стосуються його впливу на законодавчу діяльність. Пріоритетним серед них є право законодавчої ініціативи, тобто право вносити до Верховної Ради України законопроекти або пропозиції щодо прийняття законів.

У юридичній літературі зустрічаємо думку, щодо «необхідності на рівні Основного Закону виокремити Президента серед інших суб'єктів права законодавчої ініціативи, врахувавши високий конституційний статус і повноваження гаранта державного сувере-

нітету, територіальної цілісності....., додержанням Конституції України, прав і свобод людини і громадянина» [11]. Розділяючи позицію М.Цвіка, що «президентська влада особлива, бо наділена більшими, ніж інші гілки влади, об'єднуючими систему влади можливостями» [12, с. 33-34], тому, на нашу думку, додаткового статусу не потребує. Цікавим є той факт, що за усталеною конституційною практикою президент у президентських республіках правом законодавчої ініціативи не наділений, так само як і будь-які органи виконавчої влади, що є результатом так званого жорсткого поділу влади. Так до прикладу Болгарія, Румунія, Франція це держави, які главу держави формально правом внесення законопроектів до парламенту не наділяють, хоча він досить часто стає ініціатором проведення тих чи інших законодавчих заходів. Якщо в парламентських державах дві третини схвалених законів – це законопроекти виконавчої влади, то в США Президент навіть формально не володіє правом законодавчої ініціативи. Однак це не означає, що він не бере участі у процесі підготовки законопроектів. Президент також може впливати на законодавчу діяльність Конгресу, звертаючись до нього з інформацією про стан Союзу, яке фактично розглядається президентська програма законодавчої діяльності даного органу. Все це створило своєрідні умови щодо перетворення Президента на лідера законодавчої політики держави [13, с. 327]. Глава держави наділяється законодавчою ініціативою у 29 країнах, посідаючи, таким чином, третє місце серед кількості суб'єктів права законодавчої ініціативи.

Завершальною стадією законодавчого процесу є введення в дію законів. Дана стадія проходить поза парламентом і складається з декількох процедур: промуніфікації та офіційного оприлюднення законів. Промуніфікація означає скріплення закону підписом глави держави. Такий термін не вживається в Конституції України, але процедура промуніфікації передбачена Конституційним Договором і Регламентом Верховної Ради України. У Словаччині, наприклад, закони підписуються Головою Національної Ради (парламенту), Президентом і Прем'єр-міністром (ст. 87.2 Конституції). У Чеській Республіці закони підписуються також трьома посадовими особами – Головою Палати представників, Президентом і Прем'єр-міністром (ст. 51 Конституції) [14, с. 495]. Президент України має право вето щодо прийнятих законів із наступним поверненням їх на повторний розгляд (ст. 106 Конституції). Право вето – є один із засобів ефективного впливу президента на законодавчий процес, в результаті використання якого він стає активним учасником процесу прийняття законів.

Голова Верховної Ради України підписує поданий на підпис закон не раніше двох і не пізніше п'яти днів з дня його подання. Підписаний закон Голова Верховної Ради України невідкладно направляє Президентові України. Закон, переданий Президенту України, повинен бути підписаний ним протягом 10 днів з дня отримання і не пізніше 24 годин направлений до Президії Верховної Ради України для реєстрації і опублікування.

Президент може порушувати строки промуніфікації законів та кількоразово повторно повертати заветовані закони, адже у Конституції не передбачено механізму для запобігання зловживання главою держави свого права вважає, що детальне і точне нормативне регулювання в тому числі і процедури промуніфікації закону буде значно зменшувати прояви порушень у законотворенні і підвищить ефективність реалізації свого конституційного права Президентом.

Опублікування промунігованих законів здійснює Президент України (ст. 23 Конституційного договору, ст. 6.10.2, 6.10.3 Регламенту Верховної Ради України). Не всі це сприймають як безспірний факт, багато вважає, що публікувати закони повинен той орган, який їх приймає [15, с. 114]. Але ми погоджуємось з позицією науковців, які вважають цілком логічним той факт, що закони публікуються Президентом, тому, що він їх підписує і бере до виконання [16, с. 83]. З приводу опублікування прийнятих законів місце колізії у правовому регулюванні, що потребує вирішення. Регламент визначає публікацію законів у «Відомостях Верховної Ради» протягом 30 днів, в газеті «Голос

України» протягом 5 днів, а у названому Указі Президента термін опублікування для всіх видань становить 15 днів. Діюча Конституція України передбачає, що «закон набуває чинності після десяти днів з моменту його опублікування, якщо інше не передбачено законом, але не раніше дня його опублікування».

Отже, підсумовуючи ми робимо висновок, що якісне здійснення законодавчого процесу можливе через звільнення його від неточностей, усунення двозначностей і вирішення проблем законодавчої процедури, при умові співпраці парламенту і Президента, адже ефективний законодавчий процес є віддзеркаленням рівня розвитку і цивілізованості парламентаризму та демократії у суспільстві.

Література:

1. Докторова Ж. П. Вимоги до проектів нормативно-правових актів: порівняльний аналіз України та ЄС // Збірник тез лекцій з питань нормопроєктування. – К.: Мін-во юстиції України; Центр правової реформи і законопроектних робіт, 2005. – 160 с.
2. Богачова О. В. Законотворчий процес в Україні: проблеми вдосконалення: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец.: 12.00.01 «Теорія та історія держави і права» / О.В. Богачова; Інститут законодавства Верховної Ради України. – К., 2006. – 24 с.
3. Головатенко В. Правові акти Президента України: юридична природа, статус, функції/ В. Головатенко// Право України. – 2004. – № 3. – С. 14–18
4. Крусян А. Р. Методологічні питання оновлення Конституції України. Конституційна асамблея: політико-правові аспекти діяльності // Бюлетень інформаційно-аналітичних матеріалів. – 2012. – № 7. – С. 11–21.
5. Шатіло В. А. Теоретичні проблеми інституту президентства в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец.: 12.00.02 «Конституційне право; муніципальне право» / Національний педагогічний ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2005. – 189 арк.
6. Скуратов Д. Ю. Проблемы участия Президента Российской Федерации в правотворческом процессе: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. юрид. наук: спец.: 12.00.02 «Конституционное право; муниципальное право» – М., 2002. – 220 с.
7. Скомороха Т. В. Акты Президента Украины: конституційно-правовий аналіз: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец.: 12.00.02 «Конституційне право; муніципальне право»/ Ін-т законодавства Верховної Ради України. – К., 2012. – 17 с.
8. Проект Закону Про Президента України (н. д. Зварич Р. М., Коліушко І. Б., Мороз О. О., Ющик О. І.). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=6221-
9. Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи № 1466 (2005) «Про виконання обов'язків та зобов'язань Україною» [Електронний ресурс]. –Режим доступу: <http://www.minjust.gov.ua/0/6782.er>
10. Берназюк Я. Законодавче регулювання нормотворчої діяльності Президента України: науково-практичний аспект/ Я. Берназюк // Віче. – № 18, вересень 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/3849/>
11. Словська І. Правові проблеми участі Президента у законотворчому процесі / І. Словська // Віче. – 2011. – № 8. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/2520/>
12. Цвік М. Динаміка президентської влади в Україні / М. Цвік, Н. Жук // Вісник Академії правових наук України. – 2006. – № 3(46). – С. 33-44.
13. Парламенты мира. – Сб. – М.: Интерпракс. – 1991. – 623 с.
14. Сплени, Габріель фон. Опис Буковини. / Пер. з нім., передмова і коментар Огуя Д.О., Сайка М.М. – Чернівці: Рута, 1995. – 495с.

15. Олійник А.С. Організаційно – правові питання забезпечення законодавчої діяльності в Україні: дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец.: 12.00.02 «Конституційне право; муніципальне право» / А.С. Олійник Київський ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 1998. – 207 с.

16. Мацюк А.Р., Мартиненко П.Ф. Правнича природа законодавчих актів і методологічні та прикладні аспекти законотворчого процесу. – Вдосконалення законодавства України в сучасних умовах. / А.Р.Мацюк, П.Ф.Мартиненко, Є. А. Тихонова, А. П. Заєць – Київ: Інститут зак-ва Верховної Ради України. – 1996. – Вип. 1. – С. 83–87.

АНАЛІЗ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ ЗА ПРОЕКТОМ ЗМІН ДО КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ В ЧАСТИНІ ПРАВОСУДДЯ

Терлецький Д. С.

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри конституційного права

Національного університету «Одеська юридична академія»

м. Одеса, Україна

Здійснення цільового призначення Конституційного Суду України – гарантування верховенства Конституції України як Основного Закону держави на всій території України – відбувається через реалізацію ним нормативно закріплених компетенційних повноважень у визначеній процесуальній формі – формі конституційного судочинства. При цьому слідуючи своєму цільовому призначенню Конституційний Суд України (надалі – Суд) посідає унікальне інституційне місце в системі органів державної влади [1; 2, с. 6; 3, с. 238; 4, с. 228-229].

На превеликий жаль, практика діяльності Суду, особливо протягом останніх десяти років, засвідчила наявність системних проблем, низьку ефективність в умовах перманентного політичного протистояння, катастрофічне падіння суспільної довіри та авторитету.

Значною мірою така ситуація зумовлена недосконалістю та суперечливістю нормативного регулювання організації та порядку діяльності Конституційного Суду України. В цьому контексті особливий інтерес становить схвалений Конституційною Комісією та направлений до Венеціанської Комісії Проект змін до Конституції України в частині правосуддя (надалі – Проект) [5], яким задекларовано радикальні зміни конституційно-правового статусу Суду.

Найперше Проектом визначені конкретні кроки задля належного забезпечення незалежності Суду, що мають унеможливити або принаймні мінімізувати вплив на суддів Суду з боку суб'єктів їх номінування. Відповідно до статей 147-149-1 Проекту, судді мають обиратися за конкурсом серед кандидатів, професійний ценз до яких відчутно посилено (стаж наукової діяльності у галузі права або професійний стаж роботи суддею чи адвокатом щонайменше п'ятнадцять років), що має забезпечити транспарентність власне номінаційного процесу і гарантувати фаховість суддів.

Найбільш виправданим та об'єктивно необхідним нововведенням в цій частині є зміна процедури вступу на посаду та припинення повноважень судді Суду. За Проектом складання присяги має відбуватися на спеціальному пленарному засіданні власне Суду, а не Верховної Ради України, що має унеможливити відтворення ситуації 2005-2006 рр. [6, с. 107-109]. Так само рішення про припинення повноважень судді Суду, в